

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ VALSTYBINĮ STUDIJŲ FONDA

2020 m. gegužės 14 d. Nr. 4D-2020/1-227
Vilnius

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. vasario 24 d. gavo X (toliau citatose ir tekste vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Valstybinio studijų fondo (toliau citatose ir tekste vadinama – Fondas) pareigūnų veiklos (neveikimo) lėšų, skirtų studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti, grąžinimo į valstybės biudžetą klausimais.

2. Pareiškėjas skunde nurodo:

2.1. „2020-02-17 Pareiškėjas kreipėsi į LR Vyriausybę (LRV) [toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymas] ir nurodė: „Fondas [...] atsisako registruoti prašymą [pateikti informaciją: ar studentas [Pareiškėjas] [...] skolingas Fondui ar ne? Jeigu studentas [...] skolingas Fondui, prašė pateikti tikslią sumą: kiek studentas [...] yra skolingas? [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta). „LRV 2020-02-20 raštu PAS 210 persiuntė Prašymą Fondui [...].“

2020-02-21 Pareiškėjas gavo el. laišką, kuriame, be kita ko, teigiama: „[...] prašome Jūsų iki 2020-03-16 sumokėti skolą (suma nenurodyta) į Fondo atsiskaitomąją sąskaitą [...]. Negavę Jūsų įmokos iki nurodytos datos – būsimė priversti kreiptis į teismą dėl skolos priteisimo [...]“ (toliau citatose ir tekste vadinama – Įspėjimas-2).

„2020-02-21 Pareiškėjas kreipėsi į Fondo direktorių ir informavo: [...] Fondo svetainė – netvarkinga ir nerodo Fondo siunčiamų įspėjimų [...] dėl „Report Viewer configuration error“ [...]“ (toliau citatose ir tekste vadinama – Prašymas-2). „2020-02-21 Pareiškėjas gavo Fondo direktoriaus atsakymą: „[...] El. pašto adresas: ernestas.jasaitis@vsf.lt yra neaktyvus nuo 2020-02-22 [...]. Jei norite susisiekti su Fondu, prašome kreiptis el. paštu: fondas@vsf.lt [...].“

„2020-02-22 Pareiškėjas kreipėsi į L su prašymu pateikti nepristatytas Pareiškėjui siuntas (jeigu tokios siuntos pašte randamos) ir gavo 2020-02-03 Fondo direktoriaus įspėjimą Nr. SG2-70 [...]“ (toliau citatose ir tekste vadinama – Įspėjimas).

„Iš esmės Įspėjime priimamas sprendimas išreikalauti iš Pareiškėjo [...] eurus. Pabrėžtina, kad individualus administracinis aktas [Įspėjimas) Pareiškėjui sukelia teisinės pasekmes ir galimą turtinę žalą [...], bet lieka neaišku: 1. kodėl nepranešama apie prieinamas sprendimo apskundimo galimybes? 2. kodėl nenurodoma Įspėjimo apskundimo tvarka? 3. ar Įspėjimo apskundimo tvarkos nenurodymas atitinka įstatymuose ir kituose teisės aktuose numatytą tvarką? 4. ar Įspėjimas iš esmės gali būti skundžiamas? 5. ar Pareiškėjas turi teisę skųsti šį Įspėjimą?“

„Pareiškėjas laiko, kad Pareiškėjo teisės viešojo administravimo srityje buvo pažeistos [...]“;

2.2. Pareiškėjo nuomone, jo skundas tirtinas „pagal toliau nurodytus aspektus“:

2.2.1. „Pirmas aspektas: *dėl Pareiškėjo klaidinimo*

Fondo valdybos pirmininkė [...] [toliau citatose ir tekste vadinama – Pirmininkė] ragina Pareiškėją sumokėti skolą iki 2020-03-16. Fondas ragina Pareiškėją sumokėti sumą iki 2022-10-29.

Atkreiptinas ypatingas dėmesys į tai, kad Fondas Įspėjime nurodo, kad: „[...] už laiku

negražintą kainą ir likusią jos dalį Fondas skaičiuoja delspinigių – 0,02 procento už kiekvieną pavėluotą dieną. Akivaizdu, kad tiksliai nepateikiama data, iki kada Pareiškėjui reikia gražinti pinigus. sukuria Pareiškėjui teisinės pasekmes ir didesnę žalą, nes skirtumas tarp Fondo valdybos ir Fondo pateikiamos datos yra daugiau nei 2 metai [...]. Įvertinus Fondo ir Pirmininkės veiksmus galima daryti išvadą, kad išdėstyti veiksmai prieštarauja teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo, teisinio saugumo, ir, iš esmės, teisinio aiškumo principams. [...]“;

2.2.2. „Antras aspektas: *neinformuojama įspėjimo apskundimo tvarka*

[...] VAĮ [Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas; toliau citatose ir tekste vadinama – VAĮ] [...] garantuoja asmenų teisę apskusti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą, administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimą [...]. Akivaizdu, kad direktoriaus Įspėjime nenurodoma ir neinformuojama apie Įspėjimo apskundimo tvarką – nepranešama apie prieinamas sprendimo apskundimo galimybes [...]“;

2.2.3. „Trečias aspektas: *dėl ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarka*

[...]. Fondas neatsižvelgia į tai, kad Fondas yra stipresnėje pozicijoje, o Pareiškėjas tik paprastas žmogus, I kurso studentas, šiuo metu studijuojantis Vilniaus universitete. Nei valstybinės valdžios institucijos, nei Fondas nenustatė kriterijų, pagal kuriuos asmeniui ne teismo tvarka būtų įmanoma ginti pažeistas teises ir teisėtus lūkesčius dėl lėšų gražinimo [...]. Pareiškėjas prašo atkreipti dėmesį, kad Vilniaus universitetas iki šiol neįskaito LEU [Lietuvos edukologijos universitetas] ir VDU [Vytauto Didžiojo universitetas; toliau citatose ir tekste vadinama – VDU] studijų pasiekimų, tų pačių pasiekimų, už kuriuos Fonas reikalauja atsiskaityti [...]“.

3. Pareiškėjas prašo Seimo kontrolierių: „ginti pažeistas Pareiškėjo teises ir atsižvelgus į skundo turinį ištirti skundą pagal [...] [pirma] nurodytus aspektus [...]“, „įvertinti juridškai Fondo ir tarnautojų [...] veiksmus (neveikimą)“, „ar Fondo ir (arba) Pirmininkės ir (arba) tarnautojų [...] veiksmai atitinka gero administravimo principui“, „išaiškinti Įspėjimo apskundimo tvarką“ ir kt.

TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Iš kartu su skundu pateiktų dokumentų nustatyta:

4.1. Lietuvos verslo kolegijos direktorės prof. dr. Angelės Lileikienės, 2020-02-21 el. laiške Pareiškėjui nurodyta: „Laba diena, siunčiu atsakymą į Jūsų pareikštą pretenziją“. Atsakyme pažymėta, kad tai Fondo valdybos pirmininkės prof. dr. A. Lileikienės (el. p. angele.lileikiene@ltvk.lt) 2020-02-21 atsakymas (Įspėjimas-2):

„2020-02-17 elektroniniu paštu buvo gauta Jūsų pretenzija, kurioje teigiate, kad negražinsite Fondui išmokos, nes Jūsų studijos VDU buvusios nekokybiškos. Fondas nevertina aukštųjų mokyklų teikiamų studijų kokybės. Pripažinti, kad VDU suteiktos mokymo paslaugos galimai buvusios nekokybiškos, gali tik teismas. Todėl siūlytina Jums kreiptis į teismą ir taip ginčyti galimai pažeistas Jūsų teises ir teisėtus interesus. Jei teismas pripažintų, kad Jums suteikta mokymosi paslauga buvusi nekokybiška, tai Jūs turėtumėte galimybę regreso tvarka reikalauti sumokėtų lėšų susigrąžinimo iš VDU. Taigi, atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas aplinkybes, prašome Jūsų iki 2020-03-16 sumokėti skolą į Fondo atsiskaitomąją sąskaitą [...]“;

4.2. Fondo direktoriaus 2020-02-03 Įspėjime pažymėta:

„Fondas gavo pranešimą iš VDU apie Jūsų pašalinimą iš aukštosios mokyklos nuo 2019-03-13. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo [toliau citatose ir tekste vadinama – Įstatymas] 77 straipsnio 14 dalimi [...] ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų studijų kainai apmokėti, arba jų dalies gražinimo į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą atveju bei tvarkos aprašu, patvirtintu LRV 2017-03-01 nutarimu Nr. 149 „Dėl įstatymo įgyvendinimo“ [...], Fondas įspėja: per 3 metus nuo įspėjimo išsiuntimo iš Fondo dienos,

t. y., iki 2022-10-29, Jūs privalote grąžinti į Fondo sąskaitą [...] valstybės biudžeto lėšas, skirtas studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti. Jūsų grąžintina suma yra [...]. Šią sumą iki nurodyto termino pabaigos privalote grąžinti visą iš karto arba dalimis, dėl to atskirai į Fondą kreiptis nereikia. Asmuo atleidžiamas nuo lėšų grąžinimo, kai: [...]. Jeigu egzistuoja bent viena iš aukščiau nurodytų aplinkybių, prašome raštu informuoti Fondą [...]. Informuojame, kad už laiku negrąžintą kainą ar likusią negrąžintą jos dalį Fondas skaičiuoja delspinigius – 0,02 procento už kiekvieną pavėluotą dieną. [...].“

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgęs į pirmiau nurodytas aplinkybes (šio rašto 1–4 paragrafai) kreipėsi į Fondą, prašydamas: motyvuotai paaiškinti, ar Įspėjimas yra Fondo sprendimas dėl Pareiškėjo pareigos grąžinti konkretaus dydžio lėšų sumą iki tam tikro termino pabaigos; jeigu taip – kodėl jame nenurodyta Įspėjimo apskundimo tvarka; tuo atveju, jeigu Įspėjimas nėra Fondo sprendimas, pateikti motyvuotą Fondo sprendimą, informuoti, ar Pareiškėjas per 3 darbo dienas nuo šio akto priėmimo raštu buvo informuotas apie Fondo sprendimo priėmimą, kartu pridedant šio sprendimo kopiją; motyvuotai Pareiškėjui ir Seimo kontrolieriui raštu paaiškinti Įspėjimo teiginį, kad „Fondas įspėja: per 3 metus nuo įspėjimo išsiuntimo iš Fondo dienos, t. y., iki 2022-10-29 (Įspėjimas surašytas 2020-02-03), Jūs privalote grąžinti į Fondo sąskaitą [...] valstybės biudžeto lėšas“, t. y., nuo kurio Fondo įspėjimo (datos) skaičiuojamas šis trejų metų terminas, koks konkretus teisinis šio termino skaičiavimo pagrindas; motyvuotai Pareiškėjui ir Seimo kontrolieriui raštu paaiškinti Įspėjime-2 nurodytos lėšų grąžinimo datos teisinį pagrindą, paaiškinti Įspėjime ir Įspėjime-2 nurodytų lėšų grąžinimo terminų skirtumų priežastis; motyvuotai Pareiškėjui ir Seimo kontrolieriui raštu atsakyti į Pareiškėjo pateiktus klausimus (1–5 klausimai); pateikti Seimo kontrolieriui: motyvuotą nuomonę dėl galimo analogiškų ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nustatymo tikslingumo; ar Pareiškėjui buvo pateiktas atsakymas į Prašymą-2, jeigu ne – pateikti Pareiškėjui atsakymą dėl Fondo svetainės tvarkymo (Seimo kontrolieriui – atsakymo kopiją) ir kt.

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

6. Iš Fondo Seimo kontrolieriui pateiktos informacijos, dokumentų bei paaiškinimų (2020-04-15 raštas Nr. R2-59, adresuotas ir Pareiškėjui; toliau citatose ir tekste vadinama – Atsakymas-2) nustatyta:

6.1. „Pareiškėjui siūstame Įspėjime reikalaujama grąžinti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšas, skirtas studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti [toliau citatose ir tekste vadinama – Lėšos]. Prievolė grąžinti Lėšas atsiranda, asmenims nutraukus valstybės finansuojamas studijas ar pašalinus juos iš valstybės finansuojamų studijų mokslo ir studijų institucijos nustatyta tvarka. Ši prievolė įtvirtinta Įstatymo 77 straipsnio 14 dalyje. Lėšų grąžinimas administruojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų studijų kainai apmokėti, arba jų dalies grąžinimo į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą atvejų bei tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017-03-01 nutarimu Nr. 149 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo įgyvendinimo“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Aprašas]. Lėšų grąžinimą administruoja Fondas. Vadovaujantis Aprašo 9 punktu, mokslo ir studijų institucija per 20 darbo dienų nuo naujo studijų semestro pradžios pateikia Fondui valstybės finansuojamose studijų vietose studijavusių asmenų, kurie nutraukė studijas ar buvo pašalinti per praėjusį studijų semestrą [...], sąrašą. Fonde 2019-10-01 gautas VDU raštas, kuriame VDU pateikė Fondui 2019 m. studijų metų pavasario semestro metu valstybės finansuojamas studijas nutraukusių ar pašalintų iš aukštosios mokyklos asmenų sąrašą. Pareiškėjas buvo įtrauktas į nurodytą sąrašą. Aprašo 13 punkte nurodyta, kad Fondas, gavęs aukštosios mokyklos informaciją, per 30 dienų nuo jos gavimo kiekvienam nurodytam asmeniui (išskyrus Aprašo 7 punkto pagrindu nuo Lėšų grąžinimo atleidžiamus asmenis ir tuos, kurie savo iniciatyva yra grąžinę Lėšas) paskutiniu Fondui žinomu

asmens gyvenamosios vietos adresu ar asmens deklaruotos gyvenamosios vietos adresu išsiunčia įspėjimą, kuriame nurodoma, kad asmuo per 3 metus nuo įspėjimo išsiuntimo dienos privalo grąžinti Lėšas – visą sumą arba dalimis – į įspėjime nurodytą Fondo sąskaitą. Kai Fondas šiame punkte nustatyta tvarka išsiunčia įspėjimą, laikoma, kad asmuo yra tinkamai informuotas apie grąžinamų Lėšų dydį ir grąžinimo tvarką.

Fondas, vadovaudamasis Aprašo 13 punktu, Pareiškėjui išsiuntė **2019-10-29 įspėjimą Nr. SG2-2240** „Dėl lėšų, skirtų studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti, arba jų dalies grąžinimo į valstybės biudžetą“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Įspėjimas-3], kuriame nurodytas prievolės grąžinti Lėšas įvykdymo terminas – 3 metai nuo įspėjimo išsiuntimo, t. y. iki 2022-10-29.“

6.2. „**Įspėjimas-3 yra Fondo sprendimas**, parengtas atsižvelgiant į konkrečiai su Pareiškėju susijusias faktines aplinkybes bei pagrįstas konkretaus teisės akto, reglamentuojančio Lėšų grąžinimo į valstybės biudžetą sąlygas ir tvarką, nuostatomis.“

Įspėjime-3 nurodyta:

„Fondas gavo pranešimą iš VDU apie Jūsų pašalinimą iš aukštosios mokyklos nuo 2019-03-13. Vadovaudamasis Įstatymo 77 straipsnio 14 dalimi [...] Aprašu, Fondas įspėja: **per 3 metus nuo šio įspėjimo išsiuntimo iš Fondo dienos, t. y., iki 2022-10-29, Jūs privalote grąžinti į Fondo sąskaitą [...] Lėšas. Jūsų grąžintina suma [...].** Šią sumą iki nurodyto termino pabaigos privalote grąžinti visą iš karto arba dalimis, dėl to atskirai į Fondą kreiptis nereikia. Asmuo atleidžiamas nuo Lėšų grąžinimo, kai: [...]. Jeigu egzistuoja bent viena iš aukščiau nurodytų aplinkybių, prašome informuoti Fondą apie tai iki šiame įspėjime nurodyto Lėšų grąžinimo termino pabaigos ir atsiųsti kriterijų pagrindžiančius dokumentus. Informaciją apie atliktas įmokas ar grąžintinos sumos likutį galima patikrinti prisijungus prie Fondo interneto svetainės www.vsf.lrv.lt ir paspaudus nuorodą „Studijų krepšelių grąžinimas“. [...]. Informuojame, kad už laiku negrąžintą kainą ar likusią negrąžintą jos dalį Fondas skaičiuoja delspinigius – 0,02 procento už kiekvieną pavėluotą dieną. Jeigu asmuo Fondo nustatyta tvarka kainos ir delspinigių negrąžina, reikiama suma išieškomas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.“

6.3. „Kiekvienas Fondo priimtas sprendimas pareiškėjų atžvilgiu yra skundžiamas įprasta teisės aktų nustatyta tvarka, kuri Pareiškėjui buvo žinoma, kadangi į Fondą jis kreipiasi ne pirmą kartą [...]. Be to, Fondas niekuomet neneigė Pareiškėjo teisės ginčyti sprendimą dėl Lėšų grąžinimo, taip pat būtų suteikęs Pareiškėjui visą jo prašomą informaciją, jei tik Pareiškėjas būtų pateikęs prašymą raštu. Tai Fondas nurodė atsakydamas į Pareiškėjo elektroninius laiškus. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad apskundimo tvarkos nenurodymas Įspėjime-3 nepažeidė ir nepaneigė Pareiškėjo teisės skųsti sprendimą [Įspėjimą-3] bei gauti visą informaciją apie jo prievolės Fondui.“

6.4. „Kadangi, AB „L“ duomenimis, Įspėjimas-3 Pareiškėjui nebuvo įteiktas ir Pareiškėjas per siuntos saugojimo terminą (30 dienų) neatsiėmė Įspėjimo-3 pašte, jis buvo grąžintas Fondui“ (neįteikto voko su Įspėjimu-3 kopija).

Dėl šios priežasties Fondas, siekdamas supažindinti asmenį su jam atsiradusia prievole, savo iniciatyva **pakartotinai 2020-02-03 išsiuntė Pareiškėjui Įspėjimą**. Kadangi šis Įspėjimas yra pakartotinis, Lėšų grąžinimo terminas skaičiuojamas nuo pirmojo įspėjimo [Įspėjimo-3] išsiuntimo, t. y. kai Fondas įvykdo Aprašo 13 punkte nurodytas sąlygas. Kaip minėta, šios sąlygos buvo įvykdytos 2019-10-29, išsiuntus Įspėjimą-3, todėl nuo šios datos skaičiuojamas 3 metų prievolės įvykdymo terminas – iki 2022-10-29. Įspėjime nurodytas Lėšų grąžinimo teisinis pagrindas – tiek Įstatymo, tiek Aprašo nuostatos.“

6.5. Fondo pareigūnų teigimu, „Fondas Lėšų grąžinimo terminą Pareiškėjui nustatė būtent Įspėjime-3, todėl prievolė grąžinti Lėšas Fondui turi būti įvykdyta būtent Įspėjime-3 nustatytu terminu. Kitų prievolių Pareiškėjui šio atsakymo rengimo metu Fondas nėra nustatęs.

Seimo kontrolieriaus rašte minimas Įspėjimas-2 nėra Fondo rengtas dokumentas, jame nurodytas prievolės Pareiškėjui nustatė ne Fondas, todėl Įspėjime ir Įspėjime-2 nurodytos prievolės

negali būti tapatinamos. Lėšų gražinimo administravimas ir Apraše nustatytų veiksmų vykdymas yra tik Fondui teisės aktų rengėjo priskirta funkcija, todėl Fondas prievolę gražinti Lėšas ir jos vykdymo terminus nustato savo rengiamuose dokumentuose – įspėjimuose.

Fondui nėra žinoma, kokių kitų prievolių ne Fondui turi Pareiškėjas, todėl negali pakomentuoti ir Įspėjime-2 nurodyto prievolės įvykdymo termino (kadangi šią prievolę Pareiškėjas turi vykdyti ne Fondui). Fondui nėra žinomas Įspėjimo-2 turinys (Seimo kontrolieriaus rašte pateiktos tik Įspėjimo-2 ištraukos), tačiau Seimo kontrolieriaus rašte nurodyta, kad Įspėjimas-2 yra pasirašytas Pirmininkės.

Pažymėtina, kad Fondo valdyba yra kolegialus Fondo valdymo organas, kurį sudaro 11 narių, tvirtinamų Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro. Fondo valdybos nariai, išskyrus Fondo direktorių ir direktoriaus pavaduotoją, yra kitų įstaigų ir institucijų atstovai, tarp kurių ne mažiau kaip 2 nariai yra mokslo ir studijų institucijų pasiūlyti atstovai. Fondo valdybos funkcijos yra nurodytos Fondo nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-07-21 nutarimu Nr. 540 „Dėl Valstybinio studijų fondo nuostatų patvirtinimo“ [toliau citatose ir tekste vadinama – Nuostatai]. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Fondo valdyba sprendimų, susijusių su Lėšų gražinimu, nepriima. Be to, asmenys, įtraukti į Fondo valdybos sudėtį, kaip Fondo valdybos nariai nei savarankiškai, nei visi kartu raštų, atsakymų, atsiliepimų ar kitų dokumentų Fondo interesantams ir Fondo vardu nerengia, taip pat Fondo vardu nekonsultuoja studentų. Šias funkcijas atlieka Fondo valstybės tarnautojai ir darbuotojai. Taigi, Įspėjimas-2 negalėjo būti siųstas Fondo vardu.

Raštus Fondo valdybos nariai gali rengti ir prievolės asmenims nustatyti, eidami pareigas kitose institucijose (ne Fonde), (pvz., mokslo ir studijų institucijose, studentų organizacijose ir t. t.), atstovaudami šių institucijų interesams, ir turėdami šiam tikslui skirtus įgaliojimus. Taigi, Įspėjime-2 nurodytą prievolę ir jos įvykdymo terminą Pareiškėjui galėjo nustatyti kita institucija (ne Fondas) ir Fondas komentuoti šios prievolės vykdymo pagrindų ir sąlygų negali.“

6.6. Fondas, atsakydamas į Pareiškėjo skunde Seimo kontrolieriui nurodytus klausimus (pažymos 2.3 punktas), taip pat paaiškino: „Kaip jau buvo minėta, Įspėjimas-3 gali būti skundžiamas kaip ir kiti Fondo sprendimai įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatyta tvarka. Pareiškėjo teisė skųsti Įspėjimą-3 nėra panaikinta ar kitaip apribota. Fondas mano, kad atsižvelgiant į aukščiau pateiktą informaciją, Pareiškėjo teisė skųsti Fondo sprendimą nebuvo pažeista. Asmuo, nesutinkantis su Fondo sprendimu, turi teisę: 1. pateikti skundą Fondui [...] VAI trečiojo skirsnio „Administracinė procedūra“ nustatyta tvarka; 2. pateikti skundą pasirinktinai Lietuvos administracinių ginčų komisijai [...], Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo nustatyta tvarka per 1 mėnesį nuo individualaus administracinio akto paskelbimo arba įteikimo ar pranešimo apie viešojo administravimo subjekto veiksmus (atsisakymą atlikti veiksmus) suinteresuotai šaliai dienos, o jeigu viešojo administravimo subjektas nevykdo savo pareigų arba vilkina klausimo nagrinėjimą ir nustatytu laiku jo neišsprendžia, toks neveikimas (vilkinimas) gali būti apskūstas per 2 mėnesius nuo dienos, kurią baigiasi įstatymo ar kito teisės akto nustatytas klausimo išsprendimo laikas arba Vilniaus apygardos administraciniam teismui [...] Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka per 1 mėnesį nuo skundžiamo teisės akto paskelbimo arba individualaus teisės akto ar pranešimo apie veiksmą (atsisakymą atlikti veiksmus) įteikimo suinteresuotai šaliai dienos, o jeigu viešojo administravimo subjektas nevykdo savo pareigų arba vilkina klausimo nagrinėjimą ir nustatytu laiku jo neišsprendžia, toks neveikimas (vilkinimas atlikti veiksmus) gali būti apskūstas per 2 mėnesius nuo dienos, kai baigiasi įstatymo ar kito teisės akto nustatytas klausimo išsprendimo laikas. 3. Dėl valstybės tarnautojų piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiamų žmogaus teisių ir laisvių viešojo administravimo srityje pateikti skundą Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriui [...] Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo nustatyta tvarka per 1 metus nuo skundžiamų veiksmų padarymo ar skundžiamo sprendimo priėmimo.“

6.7. Fondas 2020-03-03 raštu Nr. R2-40 „Dėl X prašymų“ pateikė Pareiškėjui atsakymą į

Prašymą (toliau citatose ir tekste vadinama – Atsakymas), kuriame pažymėjo: „[...] pagal VAĮ 14 straipsnio 5 dalies 2 punktą, prašymas ar skundas viešojo administravimo subjekto vadovo arba jo įgalioto pareigūno ar valstybės tarnautojo sprendimu gali būti nenagrinėjamas, jeigu prašymas ar skundas, teikiamas raštu tiesiogiai ar atsiųstas paštu, arba prašymo ar skundo skaitmeninė kopija, atsiųsta faksu ar elektroniniu paštu, nepasirašyti ir nėra galimybės kitaip patikrinti prašymo ar skundo autentiškumo. Pagal VAĮ 14 straipsnio 6 dalį, skundai, pateikti elektroniniu paštu, turi būti pasirašyti elektroniniu parašu.

Atkreipiame dėmesį, kad abu Jūsų [2020-02-17] prašymai [...] yra pateikti elektroniniu paštu, tačiau nėra Jūsų pasirašyti. Elektroniniu paštu Fondo prašote pateikti ar paaiškinti informaciją, kuri išimtinai susijusi su Jūsų asmens duomenimis: ar esate skolingas Fondui, nurodyti skolos dydį, paaiškinti skolos atsiradimo pagrindus. Į prašymą, kurio turinys atitinka Prašymą, elektroniniu paštu atsakyta 2020-02-17, nurodant, kad Fondo direktoriaus sprendimu Pareiškėjo nepasirašytas prašymas nebus nagrinėjamas. Kadangi 2020-02-17 prašymas [...] nėra pasirašytas, vadovaujantis VAĮ 14 straipsnio 5 dalies 2 punktu bei atsižvelgiant į griežtą asmens duomenų teisinės apsaugos reglamentavimą, jis taip pat nebus nagrinėjamas. Pažymime, kad, Jums pateikus Fondui pasirašytus prašymus, Fondas, laikydamasis teisės aktų nustatytos tvarkos ir terminų, į juos atsakys bei pateiks visą Jūsų prašomą informaciją pagal Fondo kompetenciją. Primename, kad Fondas priima tiek raštu, tiek elektroninėmis priemonėmis sudarytus prašymus. Prašymas, sudarytas elektroninėmis priemonėmis, turi būti pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu. Prašymas, pateiktas raštu [...], turi būti pasirašytas pareiškėjo.“

6.8. „2020-02-17 Fondo direktoriaus išsiųstame elektroniniame laiške Pareiškėjui nurodyta: „Informuoju, kad Jūsų el. paštu Fondui 2020-02-17 atsiųstas individualaus pobūdžio prašymas yra paliktas nenagrinėtas, nes prašymas nėra pasirašytas asmens parašu. Jūsų prašymas būtų registruojamas ir nagrinėjamas, o taip pat Jums būtų pateiktas atsakymas VAĮ nustatyta tvarka, jei Fondui atsiųstumėte tinkamai parengtą ir pasirašytą prašymą. Prašymas gali būti parengtas elektroninėmis priemonėmis ir pasirašytas kvalifikuotu elektroniniu parašu arba atsiųstas (įteiktas) pasirašytas popierinis prašymo variantas. Prašymą taip pat galite pateikti naudodamasis Nacionaline elektroninių siuntų pristatymo, naudojant pašto tinklą, informacine sistema (<https://epristatymas.post.lt/>). [...]. Informuoju Jus, kad Fondas nėra įgaliotas ir nenagrinėja asmenų ir aukštųjų mokyklų ginčo dėl studijų kokybės [...]. Iš Jūsų pateiktos el. laiške informacijos nėra aišku, su kokių įsiskolinimu Jūs nesutinkate [...], todėl šią informaciją reiktų aiškiai išdėstyti prašyme. Iš el. laiško turinio galima daryti prielaidą, kad Jūs esate gavęs Fondo raštą / įspėjimą dėl Lėšų grąžinimo (įsiskolinimo). Minėtame rašte turėtų būti pateikta Jums išsami informacija apie asmens įsiskolinimo dydį, administravimo tvarką, atleidimą nuo Lėšų grąžinimo ir kt. [...].“

6.9. Fondo pareigūnų nuomone, „nagrinėjamoje situacijoje Fondas Pareiškėjo teisių ir teisėtų interesų nepažeidė. Fondas negalėjo nagrinėti Pareiškėjo prašymų ir suteikti jam prašomos informacijos tik dėl to, kad Pareiškėjas kreipėsi į Fondą, nesilaikydamas VAĮ nustatytos tvarkos pasirašyti teikiamą Prašymą. Pareiškėjas reikalavo suteikti ne bendro pobūdžio informaciją, o konkrečius duomenis apie jo skolos dydį, jos atsiradimo pagrindus, t. y. asmens duomenis. Fondas pažymi, kad teikti asmeniui jo asmens duomenis gali tik tinkamai identifikavęs asmenį – gavęs jo pasirašytą prašymą. Šioje situacijoje pereiti prie situacijos nagrinėjimo iš esmės Fondas neturėjo galimybės, kadangi Pareiškėjas, net nesikreipęs į Fondą su pasirašytu prašymu, apskundė Fondo veiksmus. Pareiškėjui kreipusis į Fondą su pasirašytu prašymu, Fondas yra pasiruošęs suteikti Pareiškėjui visą jo prašomą informaciją ir pagal kompetenciją atsakyti į Pareiškėjui rūpimus klausimus.“

6.10. „Fondas 2020-02-21 gavo Pareiškėjo elektroninį laišką [Prašymą-2], kuriame Pareiškėjas nurodo, kad Fondo informacinėje sistemoje nerodomi įspėjimai dėl sutrikimo – „Report Viewer configuration error“. Tame pačiame laiške Pareiškėjas informavo, kad įspėjimų nėra gavęs, ir nedelsiant prašo atsiųsti visus įspėjimus šiuo elektroninio pašto adresu. Fondas, gavęs Pareiškėjo

pranešimą elektroniniu paštu apie Fondo Stipendijų ir finansinės paramos studentams informacinės sistemos (IS „Parama“) sutrikimus, atliko sistemos testavimo darbus, kurių metu buvo pastebėti Pareiškėjo minėti techniniai sutrikimai. Fondas kreipėsi į informacinės sistemos kūrėją dėl techninių sutrikimų ir informacinės sistemos kūrėjas juos pašalino. Šiuo metu visi Fondo informacinės sistemos sutrikimai yra pašalinti ir įspėjimai interesantams Fondo informacinėje sistemoje yra prieinami. Kadangi, AB „L“ duomenimis, Įspėjimas, išsiųstas 2020-02-03 Pareiškėjui jo gyvenamosios vietos adresu, buvo įteiktas jam asmeniškai [Įspėjimo įteikimo pranešimo kopija], o Pareiškėjo elektroniniu paštu pateiktas Prašymas-2 nebuvo pasirašytas ir jame prašyta pateikti įspėjimo kopiją, kurioje buvo asmens duomenų, Fondas elektroniniu paštu Pareiškėjui įspėjimo kopijos nepateikė. Fondo valstybės tarnautoja, atsižvelgdama į AB „L“ pateiktą informaciją, kad Įspėjimas įteiktas, pasiteiravo Pareiškėjo el. paštu, ar asmuo Įspėjimą gavo, tačiau atsakymo Pareiškėjas nepateikė.“

6.11. Fondas, atsakydamas į Seimo kontrolieriaus prašymą pateikti motyvuotą nuomonę dėl „galimo analogiškų ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka nustatymo tikslingumo“ (Pareiškėjo skunde nurodyta, kad „Nei valstybinės valdžios institucijos, nei Fondas nenustatė kriterijų, pagal kuriuos asmeniui ne teismo tvarka būtų įmanoma ginti pažeistas teises ir teisėtus lūkesčius dėl lėšų gražinimo“; pažymos 2.4 punktą), informavo, kad „Asmuo, nesutinkantis su Fondo sprendimu, gali jį skųsti Lietuvos administracinių ginčų komisijai Lietuvos Respublikos ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymo nustatyta tvarka. Fondo nuomone, galimybė nagrinėti ginčą ikiteismine tvarka yra nustatyta įstatymo lygiu. Šiuo būdu – kreipiantis į Lietuvos administracinių ginčų komisiją, asmenys gali pasinaudoti įstatymo nustatyta tvarka. Fondo veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nėra nustatyta jokių naudojimosi šia teise ribojimų, todėl šis ikiteisminis teisių gynimo būdas yra aiškiai reglamentuotas, apibrėžtas, prieinamas Fondo interesantams ir visiškai pakankamas. Lietuvos administracinių ginčų komisijos nariai yra kompetentingi ir gali nešališkai bei teisingai ikiteismine tvarka išnagrinėti Pareiškėjo ginčą su Fondu. Dėl šių priežasčių kitos ginčų nagrinėjimo tvarkos nustatymas būtų perteklinis, abejotinas ir netikslingas.“

Tyrimui reikšmingos Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos

7. Įstatymai

7.1. Mokslo ir studijų įstatyme (Įstatymas) nustatyta:

7.1.1. *14 straipsnis* – „2. Valstybės mokslo ir studijų politiką pagal šiame ir kituose įstatymuose bei kituose teisės aktuose nustatytą kompetenciją įgyvendina [...] Valstybinis studijų fondas, [...]“

7.1.2. *19 straipsnis* – „2. Valstybinis studijų fondas Vyriausybės nustatyta tvarka administruoja valstybės paskolas ir valstybės remiamas paskolas studentams, taip pat kitą finansinę paramą studentams, atlieka kitas funkcijas, numatytas Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatyme.“

7.1.3. *77 straipsnis* – „14. Valstybės finansuojamose studijų vietose studijavę asmenys ir asmenys, gavę studijų stipendiją, pašalinti iš mokslo ir studijų institucijos arba nutraukę studijas, Vyriausybės nustatytais atvejais ir tvarka privalo į valstybės biudžetą gražinti studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti skirtas lėšas arba jų dalį. [...]“

7.2. Viešojo administravimo įstatymo (VAĮ) nustatyta:

7.2.1. *3 straipsnis* – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujami šiais principais: 1) įstatymo viršenybės. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektų [...] veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir

konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.“

7.2.2. 8 *straipsnis* – „1. Individualus administracinis aktas turi būti pagrįstas objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis, o taikomos poveikio priemonės galiojimo panaikinimas, laikinas uždraudimas verstis tam tikra veikla ar teikti paslaugas, bauda ir kt.) turi būti motyvuotos. 2. Individualiame administraciniame akte turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos ir nurodyta akto apskundimo tvarka. 3. Individualus administracinis aktas turi būti pasirašytas jį priėmusio pareigūno ar valstybės tarnautojo arba viešojo administravimo subjekto vadovo, jo pavaduotojo ar įgalioto asmens ir patvirtintas antspaudu. [...]. 4. Kiekvienam asmeniui, kuriam individualus administracinis aktas yra skirtas arba kurio teisėms ir pareigoms šis individualus administracinis aktas turi tiesioginį poveikį, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo šio akto priėmimo raštu pranešama apie individualaus administracinio akto priėmimą, kartu pridodant individualaus administracinio akto teisės aktų nustatyta tvarka patvirtintą kopiją, jeigu kiti įstatymai nenustato kitaip. [...].“

7.3. *Ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatyme* nustatyta:

7.3.1. 1 *straipsnis* – „1. Šis įstatymas nustato ikiteisminio skundų (prašymų) dėl viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ar veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje nagrinėjimo tvarką, Lietuvos administracinių ginčų komisijos ir jos teritorinių padalinių sudarymo tvarką ir kompetenciją. [...].“

7.3.2. 2 *straipsnis* – „1. Skundus (prašymus) dėl viešojo administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ar veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje ikiteisimine tvarka nagrinėja Lietuvos administracinių ginčų komisija ir jos teritoriniai padaliniai: Kauno apygardos skyrius, Klaipėdos apygardos skyrius, Panevėžio apygardos skyrius ir Šiaulių apygardos skyrius. [...].“

7.3.3. 5 *straipsnis* – „1. Lietuvos administracinių ginčų komisija nagrinėja skundus (prašymus) dėl centrinių valstybinio administravimo subjektų priimtų individualių administracinių aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus. Lietuvos administracinių ginčų komisija taip pat nagrinėja skundus (prašymus) dėl teritorinių valstybinio administravimo subjektų ir savivaldybių administravimo subjektų, esančių jos veiklos teritorijoje, priimtų individualių administracinių aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo, taip pat šių subjektų vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus. [...].“

7.3.4. 6 *straipsnis* – „1. Lietuvos administracinių ginčų komisiją ar jos teritorinį padalinį (toliau – administracinių ginčų komisija) jų kompetencijai priskirtais klausimais turi teisę kreiptis asmenys, taip pat viešojo administravimo subjektai, manantys, kad jų teisės yra pažeistos. Su prašymais į administracinių ginčų komisiją kreipiasi viešojo administravimo subjektai, o su skundais – kiti asmenys.“

7.3.5. 8 *straipsnis* – „1. Skundas (prašymas) administracinių ginčų komisijai paduodamas per vieną mėnesį nuo individualaus administracinio akto paskelbimo arba įteikimo ar pranešimo apie viešojo administravimo subjekto veiksmus (atsisakymą atlikti veiksmus) suinteresuotai šaliai dienos. 2. Jeigu viešojo administravimo subjektas nevykdo savo pareigų arba vilkina klausimo nagrinėjimą ir nustatytu laiku jo neišsprendžia, toks neveikimas (vilkinimas) gali būti apskūstas per 2 mėnesius nuo dienos, kurią baigiasi įstatymo ar kito teisės akto nustatytas klausimo išsprendimo laikas.“

7.3.6. 9 *straipsnis* – „1. Pareiškėjo prašymu Lietuvos administracinių ginčų komisijos pirmininkas [...] ar komisijos pirmininko [...] paskirtas kitas administracinių ginčų komisijos narys skundo (prašymo) padavimo terminą gali atnaujinti, jeigu pripažįsta, kad jis praleistas dėl svarbios priežasties. [...].“

8. Kiti teisės aktai

8.1. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993-07-21 nutarimu Nr. 540 patvirtintuose Valstybinio studijų fondo nuostatuose* (Nuostatai) nustatyta:

8.1.1. „7. Fondas, vykdydamas jam pavestus uždavinius, atlieka šias funkcijas: [...] 7.4. administruoja valstybės lėšų, skirtų studijų kainai valstybės finansuojamose studijų vietose apmokėti, arba jų dalies grąžinimą į valstybės biudžetą, kai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytais atvejais ir tvarka asmenys, kurie studijavo valstybės finansuojamose studijų vietose, už kuriuos studijų kaina buvo apmokėta valstybės biudžeto lėšomis, kurie gavo paramą studijų kainai padengti ar studijų stipendiją, yra pašalinti iš aukštosios mokyklos arba nutraukę studijas ir privalo šias lėšas grąžinti į valstybės biudžetą; [...]“

8.1.2. „11. Fondo direktorius: 11.1. veikia Fondo vardu, atstovauja Fondui, atsako už Fondui pavestų uždavinių vykdymą ir funkcijų atlikimą; 11.2. užtikrina, kad Fondo veikloje būtų laikomasi Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos įstatymų, [...]; 11.3. organizuoja ir koordinuoja Fondo veiklą, priima sprendimus visais Fondo veiklos klausimais, išskyrus klausimus, priskirtus Fondo valdybos kompetencijai; [...]“

8.1.3. „13. Kolegialus Fondo valdymo organas yra Fondo valdyba. Fondo valdybą sudaro 11 narių: Fondo direktorius ir direktoriaus pavaduotojas, ne mažiau kaip 2 Finansų ministerijos pasiūlyti atstovai, ne mažiau kaip 2 Švietimo ir mokslo ministerijos pasiūlyti atstovai, ne mažiau kaip 2 mokslo ir studijų institucijų pasiūlyti atstovai, bent vienas studentų atstovas, kitų įstaigų ir organizacijų atstovai. Fondo valdybos nariai, išskyrus Fondo direktorių ir direktoriaus pavaduotoją, nėra Fondo valstybės tarnautojai ar darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis.“

8.1.4. „14. Fondo valdybą ir jos pirmininką 4 metų kadencijai tvirtina švietimo ir mokslo ministras. [...]“

8.1.5. „15. Fondo valdyba: 15.1. paskirsto Fondui skirtas valstybės biudžeto lėšas valstybės paskoloms teikti, valstybės remiamų paskolų palūkanoms apmokėti, valstybės išipareigojimams pagal valstybės garantiją ir kitiems išipareigojimams vykdyti; 15.2. priima sprendimus dėl Fondo lėšų iš grąžinamų paskolų, palūkanų ir delspinigių, kitų nebiudžetinių lėšų naudojimo; 15.4. atlieka kitas teisės aktų Fondo valdybai pavestas funkcijas.“

8.2. *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017-03-01 nutarimu Nr. 149 patvirtintame Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų studijų kainai apmokėti, arba jų dalies grąžinimo į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą atvejų bei tvarkos apraše* (Aprašas) nustatyta:

8.2.1. „9. Mokslo ir studijų institucija per 20 darbo dienų nuo naujo studijų semestro pradžios [...] pateikia Fondui valstybės finansuojamose studijų vietose studijavusių asmenų, kurie nutraukė studijas ar buvo pašalinti per praėjusį studijų semestrą [...], sąrašą, nurodo vardą, pavardę, asmens kodą, studijų nutraukimo arba pašalinimo iš mokslo ir studijų institucijos datą, studijų nutraukimo arba pašalinimo iš mokslo ir studijų institucijos įsakymo numerį ir įsakymo datą bei nutraukimo arba pašalinimo iš mokslo ir studijų institucijos pagrindą, [...]“;

8.2.2. „13. Fondas, gavęs Aprašo 9 ir 10 punktuose nurodytą informaciją, per 30 dienų nuo jos gavimo kiekvienam nurodytam asmeniui (išskyrus Aprašo 7 punkto pagrindu nuo lėšų grąžinimo atleidžiamus asmenis ir tuos, kurie savo iniciatyva yra grąžinę lėšas) paskutiniu Fondui žinomu asmens gyvenamosios vietos adresu ar asmens deklaruotos gyvenamosios vietos adresu išsiunčia įspėjimą, kuriame nurodoma, kad asmuo per 3 metus nuo įspėjimo išsiuntimo dienos privalo grąžinti visą sumą arba dalimis į įspėjime nurodytą Fondo sąskaitą. Kai Fondas šiame punkte nustatyta tvarka išsiunčia įspėjimą, laikoma, kad asmuo yra tinkamai informuotas apie grąžinamų lėšų dydį ir grąžinimo tvarką.“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

9. *Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2008-01-22 nutarime* konstatavo, jog „Visuotinai pripažįstama, kad skaidrumas, kaip viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principas, suponuoja informacijos sklaidą ir komunikavimą, atvirumą ir viešumą (tiek, kiek tai nekenkia kitoms teisės saugomoms vertybėms), atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir

sprendimus priimančių pareigūnų atsakomybę už tuos sprendimus, taip pat tai, kad priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti; kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatytą tvarka ginčyti; skaidrumas sietinas su dalyvaujama demokratija, informacijos laisve, galimybe piliečiams ir kitiems asmenims kritikuoti valdžios įstaigų veiklą; valstybės tarnybos skaidrumas yra būtina prielaida, neįsigalėti korupcijai, protekcionizmui, vienu asmenų diskriminavimui ir privilegijų teikimui kitiems, užkirsti kelią piktnaudžiavimams valdžia, taigi ir būtina prielaida žmonėms pasitikėti viešosios valdžios institucijomis ir apskritai valstybe.

Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pabrėžtina, kad valstybės tarnybos skaidrumo reikalavimas Konstitucijoje nėra paminėtas *expressis verbis*, bet tai anaipol nereiškia, kad valstybės tarnybos skaidrumas netrauktinas kaip iš Konstitucijos kylantis imperatyvas. Priešingai, valstybės tarnybos skaidrumas – tai konstitucinis principas. Valstybės tarnybos skaidrumo imperatyvas kyla iš įvairių Konstitucijos nuostatų – normų ir principų, *inter alia* iš jos 5 straipsnio nuostatų, kad valdžios galias riboja Konstitucija (2 dalis) ir kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (3 dalis), 25 straipsnio nuostatų, įtvirtinančių įsitikinimų raiškos laisvę ir laisvę ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, taip pat ir piliečio teisę įstatymo nustatyta tvarka gauti valstybės įstaigų turimą informaciją apie jį (5 dalis), [...], kad piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskusti jų sprendimus ir kad draudžiama persekioti už kritiką (2 dalis) [...].“

10. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009-04-09 sprendimas administracinėje byloje Nr. A⁵⁵⁶ – 476/2009:

„Viešojo administravimo subjektų veiksmai turi būti aiškūs, nedviprasmiški. Priešingu atveju, viešojo administravimo paslaugų vartotojui gali kilti neaiškumų, kaip ir kokių būdu jis (paslaugų vartotojas) turi elgtis, siekdamas gauti kokybišką viešąją paslaugą. [...].“

Tyrimo išvados

11. Apibendrinus Pareiškėjo skunde Seimo kontrolieriui nurodytas aplinkybes (pažymos 2 ir 3 paragrafai) konstatuotina, jog Pareiškėjas skundžiasi Seimo kontrolieriui tuo, jog:

11.1. Fondas:

11.1.1. klaidina jį dėl Lėšų grąžinimo terminų, nes pateikė du įspėjimus (Pirmininkės 2020-02-03 Įspėjimas ir Fondo direktoriaus 2020-02-21 Įspėjimas-2), kuriuose nurodyti skirtingi skolos sumokėjimo terminai;

11.1.2. Įspėjime nenurodė jo apskundimo tvarkos, taigi, Pareiškėjui liko neaišku: „1. kodėl nepranešama apie prieinamas sprendimo apskundimo galimybes? 2. kodėl nenurodoma Įspėjimo apskundimo tvarka? 3. ar Įspėjimo apskundimo tvarkos nenurodymas atitinka įstatymuose ir kituose teisės aktuose numatytą tvarką? 4. ar Įspėjimas iš esmės gali būti skundžiamas? 5. ar Pareiškėjas turi teisę skusti šį Įspėjimą?“;

11.2. nėra nustatyti „kriterijai, pagal kuriuos asmeniui ne teismo tvarka būtų įmanoma ginti pažeistas teises ir teisėtus lūkesčius dėl lėšų grąžinimo“.

12. Vadovaujantis teisiniu reglamentavimu bei remiantis teismų praktika:

12.1. Įstatymu (pažymos 7.1 punktas), Nuostatais (pažymos 8.1 punktas) ir Aprašu (pažymos 8.2 punktas):

12.1.1. valstybės finansuojamose studijų vietose studijavę asmenys, pašalinti iš mokslo ir studijų institucijos arba nutraukę studijas, Vyriausybės nustatytais atvejais ir tvarka privalo į valstybės biudžetą grąžinti Lėšas per 3 metus nuo įspėjimo išsiuntimo dienos privalo grąžinti visą sumą arba dalimis;

12.1.2. Fondas, Vyriausybės nustatyta tvarka administruojantis finansinę paramą

studentams, gavęs iš VDU nutraukusių ar pašalintų iš aukštosios mokyklos asmenų sąrašą, į kurį buvo įtrauktas ir Pareiškėjas, turėjo Pareiškėjui (paskutiniu Fondui žinomu jo gyvenamosios vietos adresu arba Pareiškėjo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu) išsiųsti įspėjimą dėl privalomo konkretaus dydžio Lėšų gražinimo per 3 metus nuo įspėjimo išsiuntimo dienos. Tokiu atveju laikoma, kad asmuo yra tinkamai informuotas apie gražinamų lėšų dydį ir gražinimo tvarką;

12.1.3. Fondo valdyba yra kolegialus valdymo organas, kurį sudaro 11 narių – ministerijų ir kitų institucijų atstovai, o Fondo valdybos pirmininką tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras;

12.2. VAĮ (pažymos 7.2 punktas):

12.2.1. Fondo individualiame administraciniame akte (šiuo atveju – Įspėjime-3) turėjo būti nurodyta šio Fondo sprendimo apskundimo tvarka (VAĮ nenustato apskundimo tvarkos nurodymo išimčių);

12.2.2. Fondas, vadovaudamasis viešojo administravimo įstatymo viršenybės bei išsamumo principais, Įspėjime turėjo nurodyti visas Įspėjimo turiniui įtakos turėjusias aplinkybes, teisės aktų nuostatas, tarp jų, ir Fondo sprendimo sumokėti Lėšas (Įspėjimo-3) duomenis, jo apskundimo tvarką, ypatingai atsižvelgus į tai, kad pačiame Įspėjime-3 nenurodyta jo apskundimo tvarka (pažymos 6.3 punktas), kad Fondas turėjo duomenis apie tai, jog Pareiškėjui nebuvo įteiktas Įspėjimas-3 (pažymos 6.4 punktas);

12.3. Ikiteisminio administracinių ginčų nagrinėjimo tvarkos įstatymu (pažymos 7.3 punktas) bei teismų praktika (pažymos 9 ir 10 paragrafai):

12.3.1. Fondo veiksmai turi būti aiškūs, nedviprasmiški, priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatyta tvarka ginčyti;

12.3.2. skundus dėl Fondo priimtų individualių administracinių aktų viešojo administravimo srityje (šiuo atveju – dėl Įspėjimo-3) ikiteismine tvarka nagrinėja Lietuvos administracinių ginčų komisija.

13. *Nagrinėjamu atveju Fondo pareigūnai:*

13.1. teisės aktuose nustatyta tvarka priėmė sprendimą dėl Pareiškėjo pareigos gražinti lėšas iki 2022-10-29 (t. y., per 3 metus nuo Įspėjimo-3 išsiuntimo dienos – 2019-10-29) ir išsiuntė Pareiškėjui Įspėjimą-3;

13.2. nepagrįstai, nesilaikydami VAĮ reikalavimų, Įspėjime-3 nenurodė Fondo sprendimo apskundimo tvarkos, o Įspėjimu kartotinai informuodami Pareiškėją apie jo pareigą gražinti Lėšas, nenurodė Fondo sprendimo dėl Pareiškėjo pareigos gražinti Lėšas (Įspėjimo-3) duomenų (pvz., kada priimtas atitinkamas Fondo sprendimas, koks jo registracijos numeris, kokia išsiuntimo data, nuo kurios skaičiuojamas konkretaus dydžio Lėšų gražinimo per 3 metus, terminas) bei jo neatsiėmimo aplinkybių, taip pat kartotinai nenurodė Įspėjimo-3 apskundimo tvarkos (pažymos 4.2 punktas);

13.3. *šio tyrimo metu Atsakymu-2*, kuris adresuotas ir Pareiškėjui:

13.3.1. ištaisė Įspėjimo išsamumo trūkumus, t. y., motyvuotai paaiškino Pareiškėjo pareigos gražinti Lėšas termino skaičiavimo pagrindą, Fondo sprendimų apskundimo tvarką, atsakė į Pareiškėjui kilusius klausimus (be to, Fondas pateikė Atsakymą į Prašymą; pažymos 6.1, 6.2, 6.4, 6.5 ir 6.7 punktai);

13.3.2. pateikė motyvuotą nuomonę dėl Įspėjimo-2 teisėtumo ir pagrįstumo („Įspėjimas-2 negalėjo būti siųstas Fondo vardu“; pažymos 6.5 punktas) bei paaiškinimus dėl aplinkybių, susijusių su Prašyme-2 nurodytu Fondo svetainės netvarkingumu („nerodo Fondo siunčiamų įspėjimų; pažymos 2.1 ir 6.10 punktai);

13.3.3. Seimo kontrolieriaus prašymu pateikė Pareiškėjui pagrįstą teisės aktų reikalavimais atsakymą į jo nuogaštavimus, kad nėra nustatyti kriterijai, „pagal kuriuos asmeniui ne teismo tvarka būtų įmanoma ginti pažeistas teises ir teisėtus lūkesčius dėl Lėšų gražinimo“ – ikiteisminis teisių gynimo būdas yra aiškiai ir pakankamai reglamentuotas Ikiteisminio administracinių ginčų

nagrinėjimo tvarkos įstatymu (tokie ginčai ikiteisimine tvarka nagrinėtini kreipiantis į Lietuvos administracinių ginčų komisiją; pažymos 6.11 punktą).

14. Apibendrinus pirmiau nurodytas aplinkybes (atsižvelgta į Seimo kontrolieriaus tarpininkavimą – Pareiškėjui pateiktas kartotinis išsamus Atsakymas-2) ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 3 dalimi (skundo tyrimas nutraukiamas, jei tyrimo metu, tarpininkaujant Seimo kontrolieriui, skunde keliamos problemos išsprendžiamos gera valia), darytina išvada, kad Pareiškėjo skundo dėl Fondo pareigūnų veiklos (neveikimo) **tyrimas nutrauktinas, kartu teikiant Fondui rekomendaciją dėl VAĮ reikalavimų tinkamo įgyvendinimo ateityje.**

15. Be to, Seimo kontrolierius atkreipia dėmesį į tai, kad šio skundo tyrimo metu nenustatytos konkrečios aplinkybės dėl Pirmininkės Įspėjimo-2 pateikimo Pareiškėjui, t. y., ar Pareiškėjas Įspėjimu-2 įspėtas būtent dėl Lėšų grąžinimo, koku teisiniu pagrindu Pirmininkė pateikė šį Įspėjimą-2 (pvz., ar jis pateiktas pagal Pirmininkės kompetenciją, ar nurodytas skolos grąžinimo terminas atitinka teisės aktų reikalavimus ir pan.).

Atsižvelgus į tai, kad, vadovaujantis Nuostatais, Fondo valdybos pirmininką tvirtina švietimo, mokslo ir sporto ministras (pažymos 8.4 punktą), jam teiktina rekomendacija patikrinti pirmiau nurodytas aplinkybes ir pateikti Pareiškėjui motyvuotus paaiškinimus dėl Įspėjimo-2 pagrįstumo ir teisėtumo.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

16. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundo dėl Valstybinio studijų fondo pareigūnų veiksmų (neveikimo) tyrimą nutraukti.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

17. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6 ir 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius rekomenduoja:

17.1. **Valstybinio studijų fondo direktoriui** – informuoti, kokių priemonių ėmėsi Fondas, kad ateityje priimant Fondo sprendimus dėl Lėšų grąžinimo visais atvejais juose būtų nurodyta sprendimų apskundimo tvarka, teikiant asmeniui kartotinę informaciją apie priimtą Fondo sprendimą dėl asmens pareigos grąžinti Lėšas, nurodyti Fondo sprendimo duomenis;

17.2. **Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministrui** – pateikti Pareiškėjui motyvuotus paaiškinimus dėl Fondo valdybos pirmininko Įspėjimo-2 (pridedamas) pagrįstumo ir teisėtumo (Seimo kontrolieriui pateikti atsakymo Pareiškėjui kopiją).

Apie rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašytume pranešti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka, t. y. ne vėliau kaip per 30 dienų nuo rekomendacijos gavimo dienos.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas